

ПРИКЛАДНА ПСИХОЛОГІЯ. ПРОФЕСІЙНА Й ОРГАНІЗАЦІЙНА ПСИХОЛОГІЯ

УДК 159.923-056.22-056.32:61-057.875:159.923.2:331.542

DOI <https://doi.org/10.32782/2709-3093/2025.3/10>

Жеманюк С. П.

Запорізький національний університет

ПРОФЕСІЙНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ПРЕДИКТОР ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

У статті представлено результати емпіричного дослідження, у межах якого здійснено аналіз зв'язку між типами професійної ідентичності та рівнем психологічного благополуччя студентів медичних спеціальностей закладу вищої освіти. Професійна ідентичність розглядається як динамічна особистісна структура, що формується під впливом освітнього середовища й соціокультурних чинників, може виступати значущим предиктором психічного функціонування. Метою дослідження було вивчити характер взаємозв'язків між статусами професійної ідентичності і доменами психологічного благополуччя. У вибірку увійшли 584 студенти-медики, які навчалися в умовах дистанційної освіти. Застосовано адаптовану версію шкал психологічного благополуччя К. Ріфф (C. Ryff) і опитувальник статусів професійної ідентичності (А. Азбель, А. Грецов). Згідно з висунутою гіпотезою, сформована ідентичність позитивно пов'язана з високим рівнем благополуччя, тоді як нав'язана й невизначена – з його зниженням. Результати статистичного аналізу підтвердили це припущення: сформована ідентичність мала найтісніші позитивні зв'язки зі шкалами «цілі у житті», «управління середовищем», «автономія» та ін. Нав'язаний і невизначений статуси виявилися негативними предикторами психологічного благополуччя в моделі множинної регресії. Мораторна ідентичність не продемонструвала значущих асоціацій, що підтверджує її пошуковий характер. Гендерні відмінності в розподілі статусів були статистично значущими, але не впливали безпосередньо на рівень благополуччя. Отже, гіпотеза дослідження отримала емпіричне підтвердження. Вперше в українському контексті встановлено структуру асоціацій між статусами професійної ідентичності та психологічним благополуччям студентів-медиків у ситуації дистанційного навчання. Результати дослідження підтверджують доцільність психодіагностики ідентифікаційних статусів у межах психологічного супроводу, а також обґрунтовують потребу в розвитку освітніх середовищ, що сприяють професійному самовизначенню.

Ключові слова: психологічне благополуччя, професійна ідентичність, студенти-медики, дистанційне навчання, професійне самовизначення.

Постановка проблеми. У психологічному та медико-педагогічному дискурсі останніх років спостерігається зростання інтересу до вивчення внутрішніх ресурсів особистості, які забезпечують ефективну адаптацію до освітніх і професійних викликів. Особливої уваги проблематика набуває в контексті підготовки студентів медичних закладів вищої освіти, які навчаються в умовах високого когнітивного навантаження, підвищеної емоційної напруги та соціальної нестабільності. Психологічне благополуччя у сучасній науковій літературі часто трактується як комплексна

характеристика, що охоплює емоційні, когнітивні й мотиваційні компоненти, і виявляє позитивну асоціацію з професійною мотивацією, саморегуляцією та адаптивністю до фрустраційних впливів. Узгодженість між психологічним благополуччям та професійною ідентичністю, ймовірно, пов'язана з внутрішньою цілісністю особистості. Попри помітну активність у дослідженні окремих аспектів психологічного благополуччя та професійної ідентичності, на сьогодні бракує робіт, які комплексно аналізують взаємозв'язок у контексті медичної освіти. Лише поодинокі публікації інте-

грують концепти в межах єдиної теоретико-емпіричної моделі. У такій ситуації доцільним видається зосередження на вивченні особливостей професійного самовизначення студентів-медиків з урахуванням рівня їхнього психологічного благополуччя. Ймовірно, подальші дослідження в цьому напрямі дадуть змогу не лише конкретизувати роль внутрішніх ресурсів у процесі становлення майбутнього фахівця, а й сприятимуть розробці ефективних підтримувальних освітніх стратегій. Отже, проблематика взаємозв'язку професійної ідентичності та психологічного благополуччя заслуговує на подальший міждисциплінарний аналіз і може бути визначена як один із перспективних напрямів сучасної психологічної науки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Актуалізація проблеми взаємозв'язку між психологічним благополуччям і професійною ідентичністю студентів-медиків засвідчує потребу в аналітичному узагальненні ключових підходів сучасних теоретичних концепцій і результатів емпіричних досліджень. Наукові джерела все частіше звертають увагу на роль внутрішніх психологічних ресурсів, які сприяють збереженню психічної стійкості та підтримці сформованої професійної позиції в умовах трансформації освітнього середовища. Формування професійної ідентичності у студентів медичних спеціальностей розглядається як складний, динамічний і багатовимірний процес, що відбувається під впливом, зокрема, особистісних, освітніх і соціокультурних чинників. Серед сучасних підходів до розуміння професійної ідентичності в медичній освіті модель, запропонована Р. Штернзус (R. Sternszus) та співавторів [1], пропонує концептуалізацію цього феномена як динамічного процесу, що охоплює три взаємопов'язані складники: «бути» (усвідомлення професійної ролі), «ставати» (особистісне та професійне зростання) і «належати» (відчуття включеності у професійну спільноту). На відміну від моделей, що акцентують на адаптації до зовнішніх норм, підхід Р. Штернзус (R. Sternszus) розглядає формування професійної ідентичності як процес особистісного залучення, рефлексії та поступового входження в професійну спільноту. У контрасті до підходів, що зосереджуються на соціалізації як головному механізмі формування ідентичності, зокрема Р. Круесс (R. Cruess) та колег [2], яка розглядає формування професійної ідентичності як поступовий процес входження в професійну спільноту через соціалізацію, підхід, викладений у публікації Р. Штерн-

зус (R. Sternszus) і співавт., підкреслює роль рефлексії, самоприйняття та активної включеності як центральних елементів цього процесу. У медичному контексті ця модель дозволяє глибше аналізувати не лише адаптаційні механізми, а й особистісні чинники професійного самовизначення, що є концептуальним підґрунтям для емпіричного дослідження взаємозв'язку між психологічним благополуччям і професійною ідентичністю студентів-медиків.

Психологічне благополуччя дедалі частіше розглядається як інтегральний показник якості особистісного функціонування. Змістовно психологічне благополуччя охоплює низку характеристик функціонування особистості, зокрема здатність до саморефлексії, емоційної регуляції, конструктивної взаємодії із середовищем та орієнтації на розвиток. Водночас у науковій літературі зберігається певна різноманітність у тлумаченні поняття психологічного благополуччя, яке інтерпретується в контексті різних теоретичних підходів, зокрема евідемоністичного, гедоністичного, гуманістичного, соціально-когнітивного та ін. Така варіативність відображає складність і багатовимірність самого феномена, а також залежність інтерпретацій від обраної наукової перспективи. Хоча в міжнародному науковому просторі представлено низку концепцій і діагностичних інструментів, спеціально розроблених для оцінювання психологічного функціонування студентів медичних факультетів, зокрема з урахуванням професійного навантаження, стресостійкості та академічної тривожності, в українському дослідницькому середовищі модель психологічного благополуччя К. Ріфф (C. Ryff) продовжує займати вагоме місце. Її теоретична універсальність і структурна багатовимірність дозволяють адаптувати цю модель до вивчення благополуччя в різних контекстах, зокрема освітній. Саме тому вона й надалі залишається актуальним інструментом у наукових дослідженнях, спрямованих на вивчення особистісного функціонування молоді, зокрема здобувачів медичної освіти.

Низка закордонних досліджень демонструє позитивну асоціацію між рівнем благополуччя та сформованістю професійної ідентичності. Зокрема, у роботі А. Джилілі (A. Jilili) та співавторів [3], виконаній на вибірці студентів медсестринських програм, було виявлено значущий зв'язок між позитивним психічним благополуччям та рівнем професійної ідентичності. Попри обмеження, результати дослідження демонструють значущість благополуччя як ресурсу для підтримки профе-

сійного самовизначення в клінічному середовищі. У роботі Д. Тубассі (D. Toubassi) та колег підкреслюється зв'язок між професійною ідентичністю та психологічним благополуччям майбутніх лікарів [4]. Автори, спираючись на трикомпонентну модель значущості (когерентність, цілеспрямованість, значущість), обґрунтовують, що чітко сформована ідентичність може підтримувати стійкість до професійного стресу та сприяти відчуттю сенсу в діяльності, що своєю чергою є ресурсом благополуччя. У межах дослідницької групи під керівництвом А. Фіндьяртіні (A. Findyartini) було показано, що старші курси демонструють вищі показники з окремих аспектів професійної ідентичності, що вказує на її поступовий розвиток у процесі навчання [5]. Науковці виявили вплив як внутрішніх (мотивація, самоусвідомлення, особистісні установки), так і зовнішніх факторів (навчальна програма, середовище, очікування суспільства). Натомість результати, отримані дослідницькою групою під керівництвом А. Бремер (A. Bremer) [6], засвідчують, що самосприйняття ідентичності може не відповідати реальному рівню професійного розвитку. На думку дослідників, зворотний зв'язок і безпечне освітнє середовище відіграють ключову роль у розвитку автентичної професійної ідентичності. Особливої уваги заслуговує аналіз емоційно складних ситуацій, які студенти переживають під час клінічного навчання. У роботі А. Ленн (A. Lönn) та колег було продемонстровано, що такі ситуації можуть виконувати роль каталізатора у формуванні професійної ідентичності, проте, створюючи ризик емоційного вигорання [7]. Дані демонструють, що підтримка, рефлексія й менторство відіграють ключову роль у трансформації викликів на розвиткові можливості.

У порівнянні з більш різноманітним міжнародним досвідом, в українських дослідженнях тема професійної ідентифікації студентів-медиків розкривається точково, проте з поступовим зміщенням акцентів у бік прикладного аналізу. Так, модель психологічного супроводу, запропонована Н. Дідик з колегами, акцентує на важливості міжособистісної взаємодії та розвитку рефлексивності як ключових чинників формування професійної ідентичності [8]. У дослідженні К. Ушакової увага зосереджена на внутрішній амбівалентності процесу самоідентифікації та її динамічних змінах [9]. Зазначені ідеї також розвиваються у працях М. та І. Лукашуків і А. Разумної, які підкреслюють значущість педагогічного впливу в активізації внутрішньої професійної позиції та

формуванні суб'єктності студента [10,11]. Загалом підтверджується, що зв'язок між благополуччям і професійною ідентичністю є не лише прямим, а й опосередкованим, зокрема через мотиваційні установки, досвід взаємодії з пацієнтами, суб'єктивне відчуття безпеки освітнього середовища та інші особистісно-емоційні ресурси.

Разом із тим, незважаючи на помітне зростання кількості теоретичних і прикладних досліджень, комплексна емпірична верифікація зв'язків між психологічним благополуччям і професійною ідентичністю залишається обмеженою. Особливо це стосується українського контексту, де й досі бракує моделей, що враховують взаємодію індивідуальних, освітніх та інституційних чинників у межах цілісної концептуальної рамки майбутніх лікарів. Отже, професійна ідентичність постає не лише структурним елементом процесу професіоналізації, а й чинником психологічної стійкості майбутнього фахівця. Психологічне благополуччя може виступати як умовою, так і наслідком сформованої професійної позиції. Урахування цього взаємозв'язку, безперечно, відкриває можливості для побудови інтегрованої моделі підтримки професійного розвитку студентів медичних спеціальностей, орієнтованої на зміцнення суб'єктності, адаптаційного потенціалу та внутрішньої згоди з обраною професійною роллю.

Постановка завдання. Метою статті є з'ясування характеру зв'язку між статусами професійної ідентичності та окремими компонентами психологічного благополуччя студентів медичних спеціальностей закладу вищої освіти.

Досягнення поставленої мети передбачало вирішення низки завдань, орієнтованих на поетапний емпіричний аналіз. По-перше, передбачалося визначити домінантні статуси професійної ідентичності серед студентів медичних спеціальностей. По-друге, важливим було проаналізувати розподіл ідентифікаційних статусів з урахуванням статі та курсу навчання. По-третє, дослідження було спрямоване на встановлення зв'язків між типами професійної ідентичності та окремими компонентами психологічного благополуччя. Наступним кроком стало виявлення статистично значущих відмінностей у рівні благополуччя залежно від статусу професійної ідентичності. Нарешті, було здійснено оцінку предикторної значущості ідентифікаційних статусів щодо психологічного благополуччя студентів у межах моделі множинної лінійної регресії.

Виклад основного матеріалу. Гіпотеза дослідження полягала в тому, що сформована профе-

сійна ідентичність студентів-медиків позитивно пов'язана з вищим рівнем психологічного благополуччя, тоді як невизначена та нав'язана ідентичність асоціюються з його зниженням.

Емпіричне дослідження було проведено в умовах дистанційного освітнього процесу, запровадженого у зв'язку з пандемією COVID-19. Тип дослідження – кількісний, крос-секційний. У вибірку включено студентів Запорізького державного медичного університету (нині – Запорізький державний медико-фармацевтичний університет), які здобували освіту протягом 2020–2021 навчального року.

Для оцінки рівня психологічного благополуччя було використано адаптовану для української вибірки 84-пунктову версію шкали С. Ryff (К. Ріфф) [12], яка ґрунтується на концепції евдемоністичного благополуччя. Інструмент охоплює шість ключових компонентів: автономію, позитивні відносини з тими, що оточують, самоприйняття, особистісне зростання, ефективне управління середовищем і цілі в житті. Респонденти оцінювали твердження за 6-бальною шкалою Лайкерта (від «повністю не згоден» до «повністю згоден»). Загальний індекс психологічного благополуччя обчислювався шляхом сумачі балів усіх субшкал, що забезпечувало комплексну оцінку індивідуального рівня функціонування.

Характеристики професійної ідентичності оцінювалися за допомогою опитувальника «Вивчення статусів професійної ідентичності» (А. Азбель, А. Грецов), що базується на концепції ідентифікаційних статусів J. Marcia (Дж. Марсія) та має емпіричне застосування в українських роботах [11, 13]. Опитувальник містить 20 тверджень, які оцінюються респондентами за 4-бальною шкалою (від 0 до 3 балів). Методика дозволяє класифікувати рівень сформованості професійної ідентичності за одним із чотирьох статусів: сформована (досягнута), мораторій, нав'язана (передчасно прийнята) та невизначена (дифузна). Визначення домінантного статусу професійної ідентичності здійснювалося за принципом максимальної вираженості шкального показника. У випадках, коли різниця між двома найвищими балами була меншою за 3, респондентів відносили до категорії змішаної ідентичності.

Дані для дослідження було зібрано з використанням освітньої платформи Office 365, зокрема її інструментів для анкетування (Microsoft Forms) та організації комунікації з учасниками (Microsoft Teams). Посилання на опитувальники поширювалися через університетську електронну мережу,

що забезпечувало доступність і контрольованість вибірки. Перед початком участі респондентів ознайомлювали з метою дослідження, умовами конфіденційності та добровільності участі. Анкети створювалися з дотриманням вимог щодо захисту персональних даних; доступ до форм був обмежений лише навчальними акаунтами.

Статистичний аналіз включав перевірку нормальності розподілу за критерієм Шапіро-Вілка (Shapiro-Wilk test), розрахунок описової статистики, яка включала обчислення середніх значень із 95% довірчими інтервалами для числових змінних та подання якісних характеристик у вигляді абсолютних і відносних частот. З метою аналізу взаємозв'язків між змінними було використано комплекс статистичних методів: рангова кореляція Спірмена (Spearman's rank) – для оцінки сили та напрямку асоціацій між порядковими змінними, непараметричний U-критерій Манна-Уїтні (Mann-Whitney U test) – для перевірки міжгрупових відмінностей, а також лінійну регресію – для моделювання впливу предикторів на цільові показники. Побудова багатофакторних моделей передбачала використання покрокової процедури включення змінних, що дозволило виявити найсуттєвіші особистісні предиктори кожного домену благополуччя. У низці моделей було враховано соціально-демографічні змінні (вік, стать, курс навчання) як контрольні. Для перевірки мультиколінеарності розраховувався індекс інфляції дисперсії (VIF), при цьому граничне допустиме значення становило 5. Обробка даних здійснювалася у програмному середовищі Stata 15 (StataCorpLLC). Статистично значущими вважалися результати при $p < 0,05$. Емпіричне дослідження є частиною дисертаційної роботи, затвердженої Вченою радою університету (протокол № 10, 2021).

Загальний обсяг вибірки становив 584 респонденти ($M = 20,5$; 95% ДІ: 20,4–20,7), з яких 72,6 % – жінки. Найчисельнішою була група студентів третього курсу (37,3 %), тоді як частка студентів другого, четвертого та п'ятого курсів становила відповідно 20,4 %, 23,8 % та 18,5 %.

Аналіз розподілу домінантних статусів професійної ідентичності виявив істотну перевагу сформованого типу, який зафіксовано у 73,5% респондентів. Висока частка респондентів дає підстави припускати наявність тенденції до завершення професійного самовизначення серед студентів, що брали участь у дослідженні. Порівняно помітною виявилася також частка осіб зі статусом мораторію (21,5%), що може відображати активну фазу осмислення професійної траєкторії.

Натомість оцінка частоти статусів, пов'язаних із невираженим або зовнішньо зумовленим професійним вибором, засвідчила їх обмежене поширення у вибірці. Зокрема, нав'язану ідентичність було визначено у 2,8% студентів, а невизначену – у 2,3%. Тож, порівняно зі сформованим та мораторним статусами, ці варіанти ідентичності були статистично менш поширеними. У підсумку це вказує на те, що адаптивні форми професійної ідентичності були характерними для більшості респондентів.

Зіставлення результатів із гендерною змінною дозволяє виявити додаткові змістовні відмінності. Зокрема, за даними перехресного аналізу встановлено, що сформована професійна ідентичність є найпоширенішою як серед жінок (58%), так і серед чоловіків (16%), що загалом узгоджується з тенденцією до завершеного самовизначення в обох групах.

У контексті гендерного порівняння числові показники перехресного аналізу вказують на статистично значущі відмінності у розподілі статусів професійної ідентичності ($p = 0,039$). Так, статус мораторію частіше фіксувався серед жінок (18% проти 4% у чоловіків), що може свідчити про вищу рефлексивність або глибше залучення до процесу професійного самовизначення. На додаток, нав'язаний тип ідентичності виявлено виключно серед жінок (3%), тоді як невизначений статус був притаманнішим чоловікам (2% проти 0% у жінок). Попри переважання сформованого профілю як серед жінок, так і серед чоловіків, розбіжності в альтернативних типах ідентичності засвідчують змістову варіативність професійного самовизначення. Жінки частіше орієнтуються на пошукові стратегії або демонструють схильність до соціально зумовленого вибору, тоді як чоловіки – до невизначеності або відтермінованого прийняття професійного рішення. Виявлена статистично значуща відмінність у розподілі статусів професійної ідентичності між чоловіками та жінками дає підстави припустити можливий вплив гендерного чинника на особливості професійного самовизначення.

Окремий аналіз, здійснений з урахуванням курсу навчання, продемонстрував стабільність домінантної структури ідентичності на всіх етапах професійної підготовки. Зокрема, сформований статус зберігав провідні позиції незалежно від курсу (від 71,4% до 76,2%), що свідчить про сталість тенденції до завершеного професійного самовизначення в межах усієї вибірки. Водночас статус мораторію був характерний для 19–24%

студентів, що підтверджує наявність активного пошуку серед певної частини здобувачів. Натомість частка осіб із нав'язаним або невизначеним статусом залишалася стабільно низькою ($< 5\%$) на всіх курсах. З метою статистичної перевірки зв'язку між курсом навчання та домінантним статусом професійної ідентичності було також проаналізовано за допомогою χ^2 -тесту незалежності. Результати тестування не виявили статистично значущих відмінностей ($p = 0,948$), що дає підстави припустити, що процес формування професійної ідентичності є відносно стабільним протягом навчання, а можливі відмінності залежать переважно від індивідуальних чинників.

Наступний крок дослідження передбачав вивчення того, як статуси професійної ідентичності співвідносяться з окремими компонентами психологічного благополуччя (у цій статті не подано описову статистику шкал психологічного благополуччя, оскільки вона була розрахована раніше та використовується в окремому авторському дослідженні).

З метою попереднього вивчення взаємозв'язків між статусами професійної ідентичності та рівнем психологічного благополуччя було здійснено кореляційний аналіз. Сформована ідентичність виявила стабільні позитивні зв'язки з більшістю вимірів психологічного благополуччя. Найвищі кореляції спостерігалися зі шкалами «Цілі у житті» ($r = 0,503$), «Управління середовищем» ($r = 0,475$) та загальним індексом психологічного благополуччя ($r = 0,508$), а також – зі шкалами «Особистісне зростання» ($r = 0,384$) і «Автономія» ($r = 0,389$). Варто зазначити, що невизначена ідентичність асоціювалася з погіршеними показниками благополуччя. Зокрема, найбільш виражені негативні кореляції зафіксовано зі шкалами «Цілі у житті» ($r = -0,458$), «Управління середовищем» ($r = -0,380$) та загальним індексом благополуччя ($r = -0,449$). Подібну динаміку виявлено й у нав'язаному статусі: характерні негативні зв'язки з автономією ($r = -0,249$) та особистісним зростанням ($r = -0,268$). Водночас саме цей тип продемонстрував несподівано позитивний зв'язок із самоприйняттям ($r = 0,281$), що, ймовірно, відображає нормативне прийняття нав'язаного вибору або зниження внутрішнього конфлікту. Мораторна ідентичність, відповідно до очікувань, не виявила значущих асоціацій із жодною шкалою благополуччя, що відповідає її пошуковому й тимчасовому характеру.

Крім того, для уточнення виявлених тенденцій було проведено серію непараметричних порівнянь

із використанням U-статистики, які передбачали дослідження групи студентів із чітко визначеним провідним статусом професійної ідентичності та тих, у кого профіль не мав вираженого домінування одного статусу; групи респондентів зі сформованою домінантною ідентичністю та тими, хто перебував в інших статусах, а також групою осіб зі сформованою та мораторійною ідентичністю, яку порівнювали з респондентами зі нав'язаним, невизначеним або змішаним статусом. У всіх трьох підходах стабільно фіксувалося статистично значуще ($p < 0,05$) зростання рівня благополуччя у групах з умовно адаптивними статусами (сформованим або мораторним) порівняно з учасниками, які мали нав'язаний, невизначений або невиражений профіль ідентичності. Отже, встановлені розбіжності підтверджують значущість типу професійної ідентичності як чинника психологічного добробуту студентів.

У межах емпіричного дослідження наступним кроком стало проведення серії множинних лінійних регресійних аналізів, у яких шкали психологічного благополуччя за К. Ріфф (C. Ryff) розглядалися як залежні змінні, а статуси професійної ідентичності – як предиктори. У більшості моделей стабільно значущим позитивним предиктором виступала сформована ідентичність, тоді як невизначена демонструвала негативний ефект. Наприклад, загальний індекс благополуччя пов'язаний із вищими оцінками сформованої ($\beta = 2,59$, $p < 0,001$) та нижчими – невизначеної ідентичності ($\beta = -3,45$, $p = 0,001$). У моделі для міжособистісного функціонування значущими були сформована ($\beta = 0,86$) і мораторна ($\beta = 0,62$) ідентичність. Подібну динаміку виявлено щодо особистісного зростання ($\beta = 0,83$ і $0,66$ відповідно), цілей у житті, автономії та управління середовищем. Варто підкреслити, що найбільше пояснювана дисперсія була зафіксована для цілей у житті ($R^2 = 0,332$), найменше – для самоприйняття ($R^2 = 0,119$), де всі статуси (включно з адаптивними) мали негативний вплив. Жоден із соціодемографічних чинників не продемонстрував стабільної значущості, за винятком статі – у моделі особистісного зростання. Узагальнюючи, результати кореляційного, порівняльного та регресійного аналізів узгоджено свідчать про те, що сформована ідентичність, а також пошукова позиція, пов'язуються з більш сприятливим психологічним функціонуванням. Натомість статуси, що відображають професійну невизначеність або зовнішній тиск, асоціюються зі зниженими показниками благополуччя. Особливої уваги, при цьому, заслуговує виявлений пара-

доксальний зв'язок між нав'язаною ідентичністю та самоприйняттям, який потребує подальшого осмислення в контексті адаптації до соціальних очікувань, орієнтації на зовнішнє схвалення або редукції внутрішньої відповідальності за вибір.

Узагальнюючи отримані дані та враховуючи виявлені зв'язки між змінними, доцільно розглянути результати в контексті сучасних наукових уявлень про професійну ідентичність і психологічне благополуччя. Загалом, результати підтверджують гіпотезу щодо наявності зв'язку між типами професійної ідентичності та рівнем психологічного благополуччя студентів. Зокрема, найвищі показники благополуччя виявлено серед респондентів зі сформованим типом ідентичності, тоді як нав'язаний і невизначений статуси асоціювалися зі зниженими індексами. Водночас мораторна ідентичність виявилася нейтральною або помірно позитивною щодо окремих компонентів благополуччя. Найтісніші кореляційні зв'язки зафіксовано з доменом «Цілі у житті», що, імовірно, свідчить про екзистенційну природу процесу самовизначення в умовах професійного становлення.

Загальні тенденції виявлених результатів відповідають науковим даним попередніх досліджень, які засвідчують позитивний вплив сформованої професійної ідентичності на рівень благополуччя [4, 5, 14]. Так, у дослідженні К. Аккаї [15], проведеному серед студентів немедичних спеціальностей, встановлено подібні зв'язки між сформованою ідентичністю та високим рівнем суб'єктивного благополуччя, хоча інструменти вимірювання відрізнялися. У її роботі також зафіксовано нейтральну або амбівалентну роль статусу мораторію, що, ймовірно, зумовлено різницею в вибірках та методологічних підходах. Узгоджені тенденції зафіксовано й у дослідженні О. Серпутько і Т. Маланьїної [14], в якому застосовувалися шкали психологічного благополуччя К. Ріфф (C. Ryff) та моделі стилів ідентичності М. Берзонські (M. Berzonsky). Отримані результати свідчать про негативний вплив дифузного стилю та водночас – про сприятливу роль ідентифікації з належністю, що концептуально наближена до сформованого ідентифікаційного статусу. Така узгодженість дозволяє припустити, що сформована ідентичність виступає стабільним ресурсом психологічного функціонування.

На міжнародному рівні, згідно з даними досліджень В. Файс (V. Faihs) та співавторів [16], встановлено зв'язок між сформованою професійною ідентичністю та мотивацією до навчання

в медичній школі, що, опосередковано, підтверджує зв'язок ідентичності з компонентами психологічного благополуччя. У контексті цих підходів, у працях Г. Реґер (G. Regehr) і Л. Варпіо (L. Varpio) [17] підкреслюється важливість соціального контексту та безпечного освітнього середовища, що, своєю чергою, узгоджується з виявленим нами впливом нав'язаного типу ідентичності на рівень самоприйняття як показник нормативної адаптації.

Отримані результати узгоджуються з евиденційним підходом до благополуччя, сформульованим К. Ріфф (C. Ryff), згідно з яким такі компоненти, як автономія, цілеспрямованість і особистісне зростання, розглядаються серед ключових вимірів психологічного функціонування. Зі свого боку, згідно з концепцією Дж. Марсія (J. Marcia), професійна ідентичність виконує інтегративну функцію, допомагаючи формувати цінності та смисли. Сформована ідентичність пов'язується з відчуттям стабільності та узгодженості уявлень про себе, що створює умови для стабільного самоприйняття та ефективного особистісного розвитку.

З огляду на те, що дослідження проводилося в умовах дистанційного навчання в одному закладі вищої освіти, доцільно враховувати специфіку соціального середовища, яке могло підсилити роль внутрішніх чинників у процесі формування професійної ідентичності. Зокрема, висока частка студентів зі сформованим статусом може пояснюватися як етапом професійного становлення, так і культурним контекстом обраної спеціальності. Виявлений зв'язок між нав'язаним типом ідентичності та самоприйняттям, імовірно, відображає прояви нормативної адаптації або прагнення до соціального схвалення в умовах обмеженої автономії. Водночас слід враховувати, що рівень психологічного благополуччя потенційно модерується низкою зовнішніх чинників, зокрема, академічною успішністю, наявністю соціальної підтримки та індивідуальними стратегіями подолання стресу, які не були включені до поточного аналізу.

Виявлені емпіричні закономірності можуть слугувати теоретичним і практичним підґрунтям для розроблення цільових програм менторського супроводу та рефлексивної підтримки здобувачів вищої медичної освіти з нестабільними або ризикованими статусами професійної ідентичності. У цьому контексті доцільним є інтегрування процедур первинного скринінгу ідентифікаційного статусу в систему профілактичної роботи, спрямованої на збереження психологічного бла-

гополуччя та підтримку особистісного розвитку студентів.

Насамперед до ключових обмежень дослідження слід віднести його крос-секційний характер, що, відповідно, не дозволяє встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між досліджуваними змінними. Крім того, варто враховувати обмежену репрезентативність вибірки, сформованої в межах одного закладу вищої освіти, а також її гендерну нерівномірність – переважання жінок серед учасників, що може впливати на узагальнення результатів. Водночас у рамках аналізу не були враховані інші потенційно значущі чинники, зокрема індивідуальні емоційні стани, рівень стресу та особливості освітнього середовища, які, ймовірно, модифікують показники психологічного благополуччя. Додатковим обмеженням є використання не загальновизнаної в міжнародному науковому обігу методики, адаптованої для української вибірки здобувачів медичної вищої освіти, що ускладнює порівняння результатів із даними інших країн та потребує подальшої розробки та валідації інструментів дослідження.

Доцільним є проведення лонгітюдних і мультицентрових досліджень для оцінки динаміки ідентичності в освітньому середовищі. Особливу увагу варто приділити впливу освітніх інтервенцій, інституційної підтримки та індивідуальних ресурсів на формування професійної ідентичності та її зв'язок із психологічним функціонуванням.

Висновки. Професійна ідентичність виявилася значущим предиктором психологічного благополуччя студентів медичних спеціальностей. Сформований статус асоціюється з вищими показниками цілеспрямованості, автономії та міжособистісної взаємодії, тоді як невизначена ідентичність корелює з нижчим рівнем благополуччя, що дозволяє розглядати її як потенційний чинник ризику. Зворотний зв'язок усіх статусів зі шкалою самоприйняття потребує додаткового аналізу в контексті підвищеної самокритичності, характерної для етапу професійного становлення. Опосередкована роль статі через тип ідентичності підкреслює провідне значення психологічних, а не лише соціально-демографічних чинників у структурі студентського благополуччя. Отримані результати поглиблюють розуміння механізмів професійного самовизначення, підтверджуючи значущість ідентичності як ключового ресурсу психологічного функціонування в умовах сучасного освітнього середовища.

Практичне значення дослідження полягає в обґрунтуванні доцільності психодіагностики

ідентифікаційних статусів у системі психологічного супроводу студентів медичних закладів вищої освіти. Підтримка сформованої та мораторної ідентичності має потенціал для підвищення рівня психологічного благополуччя, тоді як студенти з нав'язаним і невизначеним стату-

сом потребують адресних інтервенцій, зокрема, через менторські програми та рефлексивні практики. Доцільним видається також впровадження моніторингу динаміки професійного самовизначення як елементу профілактичної та розвиткової роботи.

Список літератури:

1. Sternszus R., Steinert Y., Razack S., Boudreau J. D., Snell L., Cruess R. L. Being, becoming, and belonging: reconceptualizing professional identity formation in medicine. *Frontiers in Medicine*. 2024. Vol. 11. Article number: 1438082. DOI: <https://doi.org/10.3389/fmed.2024.1438082>.
2. Cruess R. L., Cruess S. R., Boudreau J. D., Snell L., Steinert Y. A schematic representation of the professional identity formation and socialization of medical students and residents: A guide for medical educators. *Academic Medicine*. 2015. Vol. 90, No. 6. P. 718–725. DOI: <https://doi.org/10.1097/ACM.0000000000000700>.
3. Jilili A., Weng X., Zhao S. Z., Wang L., Fang Q., Guo N. How positive mental well-being influences professional identity and the mediating mechanisms in Chinese nursing students. *International Nursing Review*. 2024. Vol. 71, No. 4. P. 1044–1052. DOI: <https://doi.org/10.1111/inr.12972>.
4. Toubassi D., Schenker C., Roberts M., Forte M. Professional identity formation: linking meaning to well-being. *Advances in Health Sciences Education*. 2023. Vol. 28. P. 305–318. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10459-022-10146-2>.
5. Findyartini A., Greviana N., Felaza E., Faruqi M., Afifah T. Z., Firdausy M. A. Professional identity formation of medical students: A mixed-methods study in a hierarchical and collectivist culture. *BMC Medical Education*. 2022. Vol. 22. Article number: 443. DOI: <https://doi.org/10.1186/s12909-022-03393-9>.
6. Bremer A. E., Scharenborg S. W. J., Fluit C. R. M. G., van de Pol M. H. J. A mixed-methods study on the course of professional identity formation in undergraduate medical students. *BMC Medical Education*. 2025. Vol. 25. Article number: 560. DOI: <https://doi.org/10.1186/s12909-025-07162-2>.
7. Lönn A., Weurlander M., Seeberger A., Hult H., Thornberg R., Wernerson A. The impact of emotionally challenging situations on medical students' professional identity formation. *Advances in Health Sciences Education*. 2023. Vol. 28. P. 1557–1578. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10459-023-10229-8>.
8. Дідик Н. П., Руденок А. О., Михайлик А. Ю. Психологічні особливості формування професійної ідентичності майбутніх медичних фахівців в закладах фахової передвищої освіти. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Серія: Психологія*. 2023. № 3(59). С. 5–10. DOI: <https://doi.org/10.32689/maup.psych.2023.3.1>
9. Ушакова К. Ю. Динаміка актуальності та значущості професійної ідентичності студентів медичних коледжів. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2016. Т. IV(47), Вип. 101. С. 73–76.
10. Лукашук М. М., Лукашук І. М. Праксеологічна спрямованість формування професійної ідентичності майбутніх медичних сестер в процесі навчання хіміко-біологічних дисциплін в медичному коледжі. *Молодий вчений*. 2018. № 2(54). С. 626–630.
11. Разумна А. Г. Формування професійної ідентичності майбутніх фахівців медичної галузі у закладах вищої освіти : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2020. 22 с.
12. Карсканова С. В. Опитувальник «Шкали психологічного благополуччя» К. Ріфф: процес та результати адаптації. *Практична психологія та соціальна робота*. 2011. № 1. С. 1–10.
13. Шевченко Н. І., Лісянська Н. С. Експериментальне вивчення психологічних умов розвитку самостійності старшокласників у плануванні професійних перспектив. *Проблеми сучасної психології*. 2020. Вип. 50. С. 308–327. DOI: <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2020-50.308-327>
14. Серпутько О. М., Маланьїна Т. М. Співвідношення психологічного благополуччя та стилів ідентичності у осіб юнацького віку. *Наукові здобутки студентів Інституту людини*. 2017. №1(7). С. 106–113. URL: <https://www.studscientist.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/106/143>.
15. Аккаї К. О. Професійна ідентичність як фактор позитивного функціонування особистості студентів : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01. Київ, 2025. 244 с.
16. Faihs V., Heininger S., McLennan S., Gartmeier M., Berberat P. O., Wijnen-Meijer M. Professional identity and motivation for medical school in first-year medical students: A cross-sectional study. *Medical Science Educator*. 2023. Vol. 33. P. 431–441. DOI: <https://doi.org/10.1007/s40670-023-01754-7>.
17. Regehr G., Varpio L. Conferencing well. *Perspectives on Medical Education*. 2022. Vol. 11, No. 2. P. 101–103. DOI: <https://doi.org/10.1007/s40037-022-00704-0>.

**Zhemanyuk S. P. PROFESSIONAL IDENTITY AS A PREDICTOR
OF PSYCHOLOGICAL WELL-BEING AMONG MEDICAL STUDENTS**

The article presents the results of an empirical study examining the relationship between types of professional identity and psychological well-being among medical students in higher education institutions. Professional identity is conceptualized as a dynamic personal construct shaped by educational and sociocultural influences and is considered a significant predictor of psychological functioning. The aim of the study was to explore the nature of the associations between professional identity statuses (achieved, moratorium, foreclosed, and diffused) and the domains of psychological well-being. The sample comprised 584 medical students who studied under conditions of distance learning. The study employed an adapted Ukrainian version of the Psychological Well-Being Scales (C. Ryff) and the Professional Identity Status Questionnaire (A. Azbel, A. Hretsov). According to the hypothesis, achieved identity was expected to correlate positively with higher levels of well-being, while foreclosed and diffused identities were hypothesized to be associated with lower levels. The statistical analysis confirmed this assumption: achieved identity demonstrated the strongest positive correlations with the domains of «purpose in life», «environmental mastery», and «autonomy», among others. In contrast, foreclosed and diffused statuses emerged as negative predictors of well-being in the multiple regression model. Moratorium identity did not show significant associations, indicating its exploratory nature. Gender differences in the distribution of identity statuses were statistically significant, although no direct differences in well-being were observed between male and female students. Thus, the study hypothesis was empirically supported. For the first time in the Ukrainian context, the structure of associations between professional identity statuses and psychological well-being among medical students was established under the conditions of distance education. The findings support the relevance of including diagnostic assessment of identity status in psychological support services and emphasize the importance of fostering educational environments that promote authentic professional self-determination.

Key words: psychological well-being, professional identity, medical students, distance learning, professional identity.